

ዳኞች፡- ሓጎስ ወልዱ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ልማት ባንክ - ነገረ ፈጅ ክበፍ ደበበ ቀረቡ።

ተጠሪዎች፡-	1. አቶ ኃይሉ አምቦ	} አልቀረቡም
	2. ወ/ሮ እታገኝ ወርቁ	

መዘገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ ቀባንክ ብድር ጋር ተያያዥነት ያለው ክርክር ሲሆን የተጀመረው በደቡብ ብሔራዊ/ብሔራዊ/ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት በቤንች አካባቢ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በአሁኑ አመልካች አሳሽነት ነው። ቀርቦ የነበረው ክስ 1ኛው ተከላኝ በተደረገው የብድር ውል የእህል ንግድ ለመሥራት ብር 30,000 የተበደረና 2ኛ ተከላኝም የ1ኛ ተከላኝ ባለቤትና ውሉ እንዲፈቅድ ስምምነታቸውን ገልፀዋል፤ ለዋስትናም በሚዛን ተፈሪ ከተማ ያለው የመጋዘን ቤትና የመኖሪያ ቤት ባንኩ በመረከብ ከዕዳቸው ላይ ቀንሷል፤ ይህም ሆኖ በውሉ መሠረት ዋና ገንዘብ ብር 8,112.49 እና ወለድ 6,433.37 በድምሩ ብር 14,545.86 የሚፈለግባቸው በመሆኑ የቀረበ ክስ ነው። ተከላኞች በሰጡት መልስ አሳሽ በዕዳው ምክንያት ንብረቱን የተረከበ በመሆኑ የቀረውን ዕዳም ከፍሎ ለመጨረስ ጊዜ ይሰጠን በማለት የመለሱ በመሆኑና በቃል ክርክር ወቅት አሳሽ ንብረቶችን በእጅ ካስገባ በኋላ ተከላኞች ኃላፊነት መውሰድ የለብንም የሚል ክርክር ያነሱና በወቅቱ በባንክ ነገረፈጅ ቀርቦ የነበረው ክርክር ንብረቱን የተረከብን ቢሆንም ወደ ገንዘብ ተሽጦ ያልተለወጠ በመሆኑ የቀረበው ክርክር ተቀባይነት የለውም በማለት ተከራክሯል።

ፍርድ ቤቱ ከላይ እንደተመለከተው ክርክሩ በኋላ አሳሽ ከላይ የተመለከቱትን መጋዘንና መኖሪያ ቤት ብረከብም ወደ ገንዘብ አልተለወጠም በማለት የተነሳው ክርክር ተቀባይነት የለውም በማለት ሐምሌ 09/1994 ዓ.ም ከተረከቡበት ጊዜ ጀምሮ በግምቱ መጠን ያለባቸው ሆኖ ተቀናሽ መሆን ይገባዋል በማለት የንብረቶቹ ግምት በአጠቃላይ ብር 41,209 ነው በማለት አመልክቷል። ፍርድ ቤቱ በማያያዝ አሳሽ ንብረቱን እስከተረከበበት ጊዜ ድረስ በተከላኞች ላይ ያለው ዕዳ ብር 41 /አርባ አንድ/ ብቻ በመሆኑ ውሃኔውን እስከሰጠበት ድረስ ያለውን ወለድ በማስላት ወይም በማሰብ ብር 85.28 /ሰማኒያ አምስት ብር ከሃያ ስምንት ሣንቲም/ ብቻ ይቀራል በማለት ወስኗል።

አመልካች በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ያቀረበ ሲሆን ፍርድ ቤቱ ግራ ቀኙን ካከራከረ በኋላ የከፍተኛውን ፍርድ ቤት ውሣኔ አፅንቷል።

አሁን የቀረበው ቅሬታ በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ሲሆን የአመልካች ነገረ ፈጅ ጥቅምት 08 ቀን 2003 ዓ.ም የተጻፈ የቅሬታ ፍሬ ሃሳብ ባንኩ በመያዣ የያዘቸውን ንብረቶች በአዋጅ ቁ. 97/90 እና አዋጅ 216/92 መሠረት የተረከባቸውንና የተረከበበትን የንብረት ግምትም ከዕዳው ላይ በማቀናነስ ቀሪውን ዕዳ ለመጠየቅ የቀረበ ክስ ሆኖ እያለ ፍርድ ቤቱ ከጭብጡ በመውጣት የሂሳብ ስሌት ውስጥ በመግባት የወሰነው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት በመሆኑ ተሽሮ በክሳችን መሠረት እንዲወሰን የሚል ነው። ጉዳዩ ያስቀርባል በመባሉ ተጠሪዎች በቀን 02-5-2003 ዓ.ም የሰጡት 2 ገፅ የመልስ ፍሬ ሃሳብ አመልካች መጋዘን እና መኖሪያ ቤቱን ከተረከበ በኋላ ሰባት ዓመት ቆይቶ ንብረቶቹንም እያከራዩ ሲጠቀሙ ቆይተው በተሳሳተ ስሌት ቀሪ ዕዳ አለባችሁ በማለት ያቀረቡት ክስ ተቀባይነት የሌለው በመሆኑ እንዲሁም በማለት ተከራክሯል። የአመልካች የመልስ መልስ ቀርቧል።

በግራ ቀኙ መካከል የተደረገው የክርክር ሂደት ከላይ የተመለከተው ሲሆን ችሎቱም ከግራ ቀኙ የተነሱትን ክርክሮች ከተያዘው ጭብጥና አግባብነት ካላቸው የሕግ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ መርምረናል። እንደተመረመረውም ጉዳዩን በመጀመሪያ የተመለከተው ፍርድ ቤት ተገቢውን ማጣራት ካደረገ በኋላ የተሰጠ ውሣኔ ነው? ወይስ አይደለም የሚለው ጭብጥ ተይዞ እልባት ማግኘት ያለበት ሆኖ ተገኝቷል። ከዚህ አኳያ የተያዘውን ጉዳይ ስንመለከተው በመጀመሪያ ደረጃ ለዕዳው መክፈያ በአንደኛ ደረጃ ዋስትና የተያዙት መጋዘን ቤት እና መኖሪያ ቤት ባንኩ የተረከበው አጠቃላይ ግምታቸው ብር 41,209 ስለመሆኑ እና ሐምሌ 9/1994 ዓ.ም ባንኩ የተረከባቸው መሆኑ አላከራከረም። አመልካቹ ንብረቶቹን ከተረከበበት ቀን ጀምሮ በንብረቱ ግምት መጠን ዕዳውን ተቀናሽ ማድረግ ሲገባው ንብረቱን ብንረከብም ተሽጦ ወደ ገንዘብ የተለወጠ ባለመሆኑ ሊቀነስ አይገባም በማለት በከፍተኛው ፍርድ ቤት በቃል ክርክር ወቅት የተነሳውን ነጥብ በተመለከተ በዚህም ችሎት ለማጣራት የአመልካች ነገረ ፈጅ ተጠይቀው በወቅቱ የቀረበው የአመልካች ተወካይ የፈፀሙት የክርክር ስህተት እንጂ ባንኩ ንብረቱን ሲረከብ በግምቱ መጠን ዕዳውን የሚቀንስ መሆኑን ገልፀዋል። በተጨማሪም በወቅቱ በከፍተኛው ፍርድ ቤት በቃል ክርክር ወቅት በአመልካች ነገረ ፈጅ በኩል ተነስቶ የነበረውን ክርክር ፍርድ ቤቱ ውድቅ በማድረግ ባንኩ ንብረቶቹን በዕዳው ምክንያት ከተረከበበት ቀን ጀምሮ በግምቱ መጠን ዕዳው የሚቀንስ መሆኑን የወሰነ በመሆኑ በዚህ ነጥብ ላይ ተጠሪዎች ያቀረቡት ክርክር ተቀባይነት የለውም ብለናል።

በመሆኑም በዚህ ጉዳይ ላይ አከራካሪው ነጥብ አመልካቹ ለዋስትና የተያዙትን መጋዘንና መኖሪያ ቤት በተረከበበት ሐምሌ 09 ቀን 1994 ዓ.ም ወቅት በተጠሪዎች ላይ የነበረው ዕዳ ስንት የነበረ ስለመሆኑ፣ በወቅቱ የነበረው ዕዳ አመልካች ንብረቱን ሲረከብ የንብረቶቹ ግምት መጠን ከተጠሪዎች ዕዳ ላይ ሲቀናነስ ምን ያህል ዕዳ የሚቀርባቸው ስለመሆኑ እና አመልካች /ባንኩ/ ንብረቶቹን ከተረከበ በኋላ በግራ ቀኙ መካከል በነበረው ውል መሠረት የቀረው ዕዳ ክስ እስከቀረበበት ጊዜ ድረስ ያለው ስሌት ስንት ይሆናል የሚሉት ነጥቦች እንደሆኑ ግልፅ ነው። ይህንን በተመለከተ ጉዳዩን በመጀመሪያ የተመለከተው የክልሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት አመልካች በዋስትና የተያዙትን ንብረቶች ስረከብ የነበረው ዕዳ ተቀናንሶ ብር 41 ብቻ በተጠሪዎች ላይ እንደሚቀር ይሄው ዕዳ ውሣኔ እስኪሰጥበት ቀን ድረስ በቀሪው ዕዳ ላይ ወለድ ታስቦ ብር 85.28 ብቻ እንደሚቀርባቸው ውሣኔ ሰጥቷል። ፍርድ ቤቱ ወደ ዕዳው ስሌት ሊገባ የቻለው በግራ ቀኙ መካከል በነበረው ክርክር በኋላፊነት መጠን ስሌት ላይ ክርክር በመፈጠሩ ምክንያት መሆኑ ከክርክሩ አጠቃላይ ሂደት

መገንዘብ ይቻላል። የዕዳው ሒሳብ ስሌትን በተመለከተ አጠራጣሪ ሁኔታ ከተፈጠረ ዳኞች በራሳቸው የሂሳብ ስሌቱን ለመሥራት ሳያስፈልገው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 136 /1/ /2/ መሠረት ልዩ አዋቂ /ኤክስፐርት/ በመመደብ እንዲሰሩት ማድረግ እንደሚቻል ያመለክታል። የቦታች ፍርድ ቤቶች በእንደዚህ ዓይነት ሁኔታ ያለመፈጸማቸው አሁን እየተነሣ ላለው የስሌት ስህተት አለ የሚለውን ሊያስቀር የሚችል ነው። በዚህ መሠረት ጉዳዩን በመጀመሪያ የተመለከተው ፍርድ ቤት የዕዳውን ስሌት መሥራቱ አስፈላጊ ነው ብሎ ካመነ ከላይ በተመለከተው በልዩ አዋቂ ማሰራት ሲገባው ፍርድ ቤቱ በራሱ ስሌት የደረሰበት መደምደሚያ መሠረታዊ የክርክር ማጣራት ሂደትን ከላይ እንደተመለከተው የተከተለ ባለመሆኑ እና ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤትም ይህንን ሳያጣራ ማለፉ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ ተገኝቷል። በመሆኑም ቀጥሎ የተመለከተውን ውሣኔ ሰጥተናል።

ው ሳ ኔ

1. የደቡብ ብሔራዊ/ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመዝ.ቁ. 32725 በቀን 14-12-2002 ዓ.ም በዋለው ችሎት እና የቤንች አካባቢ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝ.ቁ. 07373 በቀን 28-12-2001 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጡት ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 348/1/ መሠረት ተሸሯል።
2. የቤንች አካባቢ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ከላይ በፍርድ ቤቱ ሐተታው በተመለከተው መሠረት በተጠሪዎች ላይ የቀረውን ዕዳ በልዩ አዋቂ /ኤክስፐርት/ እንዲጣራ ካደረገ በኋላ ተገቢ የሆነውን ውሣኔ እንዲሰጥ በማለት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 343 /1/ መሠረት መልሰናል።
3. በዚህ ችሎት በግራ ቀኝ ለደረሰው ወጪና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል። መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ አምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/መ